

## *Projektbeskrivelse*

### **Beslutningsgrundlaget for 1970'ernes reformer på universitetsområdet**

*Else Hansen, seniorforsker, ph.d., Rigsarkivet*

[10.214 anslag]

#### *Projektets formål*

Indførelse af generel adgangsbegrænsning ved universiteterne i 1977 var et af de første initiativer i en ny type af statslig styring af universiteterne, som blev gennemført med udgangspunkt i det nyoprettede Direktoratet for de Videregående Uddannelser. Nu var de videregående uddannelser for alvor blevet en del af den samlede samfundsplanlægning, og der tegnede sig et nyt billede af forholdet mellem stat og universiteter. Andre initiativer var oprettelse af faglige landsudvalg og aktivitetsbaseret budgetarbejde.

Projektet skal primært undersøge, hvordan beslutningsgrundlaget for indførelse af adgangsbegrænsning blev tilvejebragt, men også inddrage andre reformer for at kunne pege på mere generelle tendenser i 1970'ernes universitetspolitik. I hvilken grad blev institutioner og interesseorganisationer inddraget eller hørt? Hvordan skrev processerne bag reformerne sig ind årtiets generelle forvaltningspolitiske tendenser? Og i forlængelse heraf: hvordan var balancen mellem på den ene side overordnet samfundsplanlægning og på den anden side inddragelse af interesseorganisationer og andre parter? Undersøgelsens forvaltningshistoriske aspekter vil endelig bidrage til den aktuelle diskussion om overgangen mellem velfærdsstat og konkurrencestat. Er det først med konkurrencestaten, at politiske initiativer primært tager sigte på at styrke Danmarks konkurrenceevne?

For at komme tæt på processen bag reformen – tilvejebringelse af beslutningsgrundlaget – vil det primære materiale være centraladministrationens og interesseorganisationernes baggrundsdokumentation og arbejds papirer, snarere end de offentliggjorte policydokumenter, forslag til love og regler eller den offentlige debat. Det upublicerede baggrundsmateriale vil på en hidtil uset måde kunne kaste lys over, hvilke hensyn der blev taget i betragtning ved udformning af reformerne, hvilke aktører der forsøgte at påvirke udviklingen af reformer, og hvilken grad af succes de havde med denne påvirkning.

Direktoratet for de Videregående Uddannelser blev oprettet i 1974 under Undervisningsministeriet og blev det administrative center, som kunne udforme det nye regelværk. Andre vigtige parter i

denne proces var universiteterne og studenterne. Universiteternes kontakt til ministeriet var formaliseret gennem Rektorkollegiet (oprettet 1967), mens studenterne primært var repræsenteret af Danske Studerendes Fællesråd, men også af andre studenterorganisationer. Kommissionsarbejde, som i de forudgående årtier havde haft et betydeligt omfang, blev ikke brugt i forbindelse med indførelse af adgangsbegrænsning.

Disse aktørers interne materiale om adgangsbegrænsning har ikke tidligere været udnyttet forskningsmæssigt.

Den forvaltningshistoriske litteratur beskriver 1970'erne som det årti, hvor velfærdsstaten for alvor blev institutionaliseret, og hvor samarbejde mellem stat og interesseorganisationer var central for udviklingen af nye initiativer.<sup>1</sup> 1970'erne beskrives også som et årti, hvor generel og overordnet planlægning blev anvendt som et væsentligt styringsprincip i det offentlige.<sup>2</sup> Endelig var det i 1970'erne blevet teknisk og organisatorisk muligt at anvende edb-baserede registreringer og beregninger i administration og planlægning.<sup>3</sup>

Dette patchwork af politiske, administrative og teknologiske forandringer førte tilsyneladende til en modsætning mellem tendensen til at fundere 1970'ernes politik i overordnet planlægning og tendensen til at udforme nye initiativer i samarbejde mellem embedsværk og interesseorganisationer. Mens generel planlægning tager udgangspunkt i overordnede samfundsinteresser og økonomiske hensyn, skal samarbejde mellem centraladministration og interesseorganisationer netop inddrage særlige hensyn på de enkelte områder. Det skal undersøges, hvordan disse tendenser konkret afvejes ved tilvejebringelse af beslutningsgrundlaget for indførelse af adgangsbegrænsning i 1977.

Diskussionen om forholdet mellem overordnede samfundsmæssige hensyn og faglige hensyn i de enkelte sektorer genfindes i den aktuelle diskussion om overgangen mellem velfærdsstat og konkurrencestat, hvor det hævdes, at velfærdsstaten er præget af stor involvering af interesseorganisationer, mens konkurrencestaten til forskel herfra baserer sig på en anderledes magtkoncentration hos politikere og embedsmænd.<sup>4</sup>

Sammenfattende skal projektet således give en kildebaseret undersøgelse af beslutningsgrundlaget for universitetspolitiske initiativer i 1970'erne. Undersøgelsen af beslutningsgrundlaget i

---

<sup>1</sup> Lars Bo Kaspersen og Jan Nørgaard: *Ledelseskriser i konkurrencestaten*. 2015. Ove Kaj Petersen: *Konkurrencestaten*. 2011.

<sup>2</sup> F.eks. *Samfundsplanlægning*, red. af Niels Arnfred o.a. 1980

<sup>3</sup> *Ny viden – gamle idéer. Elektroniske registres indførelse i centraladministrationen*, Else Hansen m.fl. 2006.

<sup>4</sup> Lars Bo Kaspersen og Jan Nørgaard: *Ledelseskriser i konkurrencestaten*. 2015. Ove Kaj Petersen: *Konkurrencestaten*. 2011.

1970'ernes universitetspolitik skal – udover den faktuelle undersøgelse af sammenhænge, begivenheder og aktører for omtrent 40 år siden – styrke og kvalificere den aktuelle debat om konkurrencestatens forhold til velfærdsstaten og universiteternes placering heri.

### *Litteratur*

1970'ernes universitetspolitik behandles af Jens Peter Christensen: *Den højere uddannelse som politisk problem* (1982). På grundlag af periodens policy-dokumenter, blandt andet Helhedsplanen, debatter i Folketinget og i den offentlige debat diskuteres blandt andet udformningen af adgangsbe- grænsning og dens konsekvenser, men den forvaltningsmæssige proces og herunder inddragelse af forskellige parter i forarbejdet.

1970'ernes universitetspolitik bliver også taget op i flere publikationer af mere politisk karakter, hvor hensigten især er at gøre rede for konsekvenserne af adgangsbe- grænsning, ikke mindst hvor- dan adgangsbe- grænsning kan øge socialt skæv rekruttering til de højere uddannelser.

Nils Bredsdorff har i *Universiteternes styrelse, ledelsens styrkelse og forskningens frihed. Essays om universitetspolitikken og universitetslovenes historie* (2008) givet en oversigt over lovgivningen vedrørende universiteternes styrelse efter 1970 og diskuterer tendenser i lovgivningen op mod be- greber som forskningsfrihed og selvstyre.

Kaare Aagaard har i sin ph.d.afhandling i 2011<sup>5</sup> og i flere andre arbejder grundigt diskuteret forsk- ningspolitikens udvikling siden 1970. Han viser, hvordan der gennem finansieringssystemet er sket en forskydning fra, at midler anvendes af den enkelte forsker til at midlerne prioriteres af uni- versitetsledelserne. Han har tillige redigeret antologien *Dansk Forskningspolitik efter årtusindeskif- tet* (2012), og selv bidraget med flere tekster. Her findes også Lise Degn og Mads P. Sørensen *Uni- versitetsloven fra 2003. På vej mod konkurrenceuniversitetet?*, hvor forholdet mellem velfærdsstat og konkurrencestat diskuteres gennem analyser af styrelsesloven 1970/73 og universitetslovene 1992 og 2003. Analysen tager ikke højde for udviklingen af nye statslige styringsredskaber som f.eks. adgangsbe- grænsning.

---

<sup>5</sup> Udvikling af forskningspolitikken er detaljeret undersøgt hos Kaare Aagaard: *Kampen om basismidlerne. Historisk institutionel analyse af basisbevillingsmodellens udvikling på universitetsområdet i Danmark*. Ph.d.afhandling. Aarhus universitet. 2011.

### *Ansøgers baggrund*

Ansøger, Else Hansen, er ph.d. og seniorforsker ved Rigsarkivet.

Mit centrale forskningsfelt er dansk universitetspolitik efter 1945. Gennem analyser af arkivmateriale har jeg nuanceret og problematiseret policy-dokumenters budskaber. Mine forskningserfaringer viser, at der bag policy-dokumenters oftest meget konsistente udtryk kan ligge ganske mange konflikter, der i de offentliggjorte dokumenter nedtones og udviskes til fordel for en uproblematisk fremstilling af de kompromisser, som er resultatet af de bagvedliggende diskussioner.

Mit seneste arbejde, monografien *Professorer, studenter og polit'ere. Om velfærdsstatens universitetspolitik 1950-75* (430 sider)<sup>6</sup> er under udgivelse ved Museum Tusulanum Press og forventes at udkomme i 2016. Jeg var i 2009 medredaktør og bidragyder til antologien *Tradition eller tilløb. Samfundsplanlægning i 1950'erne*<sup>7</sup>, hvor jeg bidrog til antologien med artiklen *Masseuniversiteter på tegnebrættet*. Jeg har desuden udgivet flere artikler om nyere universitetshistorie, ligesom jeg i 2015 var gæstereaktør ved Årbog for Uddannelseshistorie, der udgav et temanummer om *Det moderne Universitet*. Her bidrog jeg selv med artiklen *Universiteter og idealer i velfærdsstaten*.

Det foreliggende projekt vil således betyde en kronologisk udvidelse af mit forskningsområde, samtidig med at mit betydelige kendskab til universitetspolitik i 1950'erne og 1960'erne vil give den nye analyse yderligere tyngde og perspektiv.

### *Forskningsplan samt metode- og materialeovervejelser*

Der søges om 6 måneders frikøb. Tiden skal især anvendes til arkivarbejde. Som i mine øvrige arbejder skal gennemgang af baggrunden for udarbejdelse af policy-dokumenter, lovforslag og administrative reformer danne grundstammen i analysen. Det skal undersøges, hvilke elementer der indgik i de endelige forslag og regelsæt, hvem der kom til orde forud for beslutningstagning, og hvilken indflydelse de enkelte aktører fik på de endelige resultater.

De centrale kilder findes hos Rigsarkivet. Materialet skal især findes i arkivet efter Direktoratet for de Videregående Uddannelser (oprettet i 1974), og blandt øvrige aktører skal der især lægges vægt på arkivet efter Rektorkollegiet (oprettet i 1967) og efter studenterorganisationerne. For at belyse gennemførelse af og konsekvenser af adgangsbeskrænkning kan det digitale register fra Den Koordinerede Tilmelding (data fra 1977 og fremefter), som findes i Rigsarkivet, inddrages i undersøgelsen.

Efter seks måneders arbejde skal der foreligge en videnskabelig artikel til publicering i et dansk eller internationalt tidsskrift med peer review.

---

<sup>6</sup> Blev støttet af Kulturministeriets forskningsfond i 2007-08 med 12 måneders frikøb

<sup>7</sup> Blev støttet af Kulturministeriets forskningsfond i 2003 med 4 måneders frikøb